

Rasmussen

27.

Indst. S. LVI.

(1915).

Indstilling fra militærkomiteen angaaende anvendelsen av tidligere avsatte og bevilgede beløp til sjøforsvaret.

(St. prp. nr. 114)

Til Stortinget.

I den foreliggende proposition gives en oversigt over disponible bevilgninger i henhold til de av Stortinget ved beslutninger av 6te juli 1912 og 4de juli 1914 bevilgede og avsatte beløp, nemlig:

Bevilgning til 2 panserskibe og 1 undervandsbaat	kr. 16 200 000,00
Avsat til flaaestation i Trondhjem, hjemmefabrikation av torpedoer og til Kristianiafjordens forsvar	- 6 640 000,00
Overføres	kr. 22 840 000,00

Overført	kr. 22 840 000,00
Renter av de efter byggekontrakterne utbetalte beløp for de 2 panserskibe og undervandsbaaten, som ikke er blit levert, avrundet	- 693 500,00
	<hr/>
	kr. 23 533 500,00

I st. prp. nr. 67 er der til forskjellige foranstaltninger opført kr. 10 145 000,00, saaledes at der til rest skulde staa kr. 13 388 500,00.

Dette restbeløp har forsvarsdepartementet da foreslaaet anvendt til:

1. Ramsund flaaestation	kr. 220 000,00
2. Forskjellige anskaffelser til marinen	- 1 048 000,00
3. Nybygning for marinen:	
a. 4 større undervandsbaater	kr. 8 000 000,00
b. 2 » torpedobaater	- 1 600 000,00
c. 3 kanonbaater	- 1 500 000,00
d. flyvemateriel	- 140 000,00
e. minemateriel, resten	- 880 500,00
	<hr/>
	- 12 120 500,00
	<hr/>
	kr. 13 388 500,00

Som det vil sees av indst. S. LIV (hemmelig) om de av forsvarsdepartementet i st. prp. 67 foreslaede forsvarsforanstaltninger vedrørende Kristianiafjordens forsvar m. v. har komiteen foreslaaet, at utgifterne ved de nævnte foranstaltninger skal dækkes ved de til disse øiemed tidligere avsatte beløp, tillagt det foran nævnte rentebeløp paa ca. kr. 700 000,00, og at resten skal dækkes av de paa den ekstraordinære forsvarsskat indkommende midler. Derved er undgaat at benytte nogen av de penger, som oprindelig er bevilget til fartøismateriel til marinen, som saaledes skulde komme nybygningen helt tilgode. Forsaavidt Stortingets beslutning skulde bli i overensstemmelse med komiteens indstilling, skulde der altsaa staa tilbake som udisponerte bevilgninger kr. 16 200 000,00.

Angaaende beslagleggelsen av de ovennævnte krigsfartøier under bygning i utlandet skal bemerkes:

For undervandsbaatens vedkommende, som var under bygning i Kiel, foreligger ingen redegjørelse. Angaaende panserskibene har komiteen mottat følgende skrivelse med bilage fra forsvarsdepartementet av 22de januar d. a.

»I rapporter av 15de august og 25de september f. a. har lederen av kontrollen med bygningen av de to nye panserskibe uttalt sig om arbeidernes fremadskriden og om muligheten av den engelske regjering's overtagelse av fartøierne, saaledes som det vil fremgaa av vedlagte utskrifter.

Med utenriksdepartementets skrivelse av 9de september s. a. mottok departementet videre gjenpart av en skrivelse fra legationen i Berlin, hvori gjøres opmerksom paa en artikkel i »Berliner Tageblatt« der meddeler, at de omhandlede fartøier vil bli tilbakeholdt i England, indtil krigen er slut.

Foranlediget herved og efter en telegramveksling med lederen av kontrollen i England, der vil fremgaa av vedlagte avskrift av skrivelse fra lederen av kontrollen av 22de oktober 1914, anmodet nærværende departement i skrivelse av 13de oktober f. a. utenriksdepartementet om at henvende sig til den engelske regjering for at faa bragt paa det rene, hvorvidt disse fartøier kunde ventes at bli utlevert til Norge som nøytralt land, saasnaart de var færdige, selv om krigen fremdeles maatte vedvare paa det tidspunkt.

Med skrivelse fra utenriksdepartementet av 26de november 1914 mottok man avskrift av en skrivelse fra vor legation i London av 20de s. m. hvorf meddeles, at den engelske marineminister har søkt en samtale med vor minister i London angaaende saken. Marineministeren uttalte herunder, at admiralitetet har bruk for de to fartøier, som man finder er tjenlige for kystforsvaret, og at han haabet, at en venskabelig ordning i den anledning kunde træffes. Der blev anført, at de omhandlede fartøier ikke kunde paaregnes avlevert under krigen, da Armstrongs verft er overløst med arbeide for den engelske marine, men naar den engelske stat overtok dem, vilde arbeidet med dem bli forcert, saa det ene vilde bli færdig i april, det andet i juni. Marineministeren uttalte, at man selvsagt var villig til en fair økonomisk ordning av overtagelsen, men at Norge kunde faa fartøiene utlevert, hvis krigen var slut før skibene var tatt i bruk, eller hvis saa var skedd, mot en godtgjørelse for bruken. Der meddeltes, at nogen forandring vilde bli foretat med hensyn til bestykningen.

I den anledning anmodet departementet ved skrivelse av 30te november f. a. utenriksdepartementet om for vedkommende britiske myndigheter at nedlægge en formel protest mot overtagelsen av de to panserskibe, som man har næret haab om at England vilde tillate overlevert til os, saasnaart de var færdigbygget.

Forsaavidt de engelske myndigheter skulde være bestemt paa at overta fartøierne, fandt man imidlertid at burde gjøre opmerksom paa ønskeligheten av at beslagleggelsen blev foretat saa snart som mulig, baade av hensyn til de øvrige anskaffelser og arbeider, som var sat igang paa andre hold for at skaffe fartøienes tilbehør tilveie, og av hensyn til det personel som tilhører den i Newcastle etablerte kontrol med bygningen.

Med hensyn til spørsmålet om en mulig senere overtagelse av fartøiene, saaledes som av den britiske marineminister antydte, blev samtidig meddelt utenriksdepartementet at dette maatte være utelukket, og at man gik ut fra at den økonomiske side av saken blev opgjort paa en for os gunstig og retfærdig maate.

I skrivelser av 5te, 23de og 28de december har departementet derefter mottat foreløbige meddelelser om, at de omhandlede fartøier vil bli overtat av den engelske regjering, og ved utenriksdepartementets skrivelse av 6te januar d. a., bilagt med gjenpart av note fra Foreign Office til legationen i London av 22de december f. a. er den engelske regjering's overtagelse av panserskibene offisielt bekræftet. Med den nævnte note fra Foreign

Office er overlevert et memorandum angaaende den paataente ordning med hensyn til overtagelsen.

Av vedlagte skrivelse av 12te dennes til utenriksdepartementet vil sees, at departementet har fundet de i den engelske utenriksministers memorandum anfore betingelser antagelige. Man har imidlertid uttrykkelig fremholdt, at den norske stat ogsaa bør bli godtgjort de utgifter, som man er, eller senere kan bli paaført paa grund av sluttede kontrakter om bestillinger til de nye panserskibe — spesielt av ammunition — som ikke kan anvendes paa anden maate i marinen. Disse spørsmaal forutsættes at bli gjenstand for senere overenskomst.

Endvidere har man forespurt, om der vil være adgang til at faa de 12 stkr. 10 cm. kanoner, som var bestemt for de under bygning værende panserskibe utlevert, saasnart de er færdige.

Departementet har ved skrivelse av 13de dennes kaldt personellet ved kontrollen i Newcastle tilbake, saasnart dens affærer, foranlediget ved den britiske regjering's overtagelse av skibene, er ordnet.

Komiteen vil bemerke:

Det fremgaar av denne skrivelse, at man allerede i slutningen av november 1914 var paa det rene med, at skibene vilde bli beslaglagt av den engelske stat.

Det fremgaar endvidere, at der dengang blev gjort tilbud fra engelsk side om at utlevere fartøierne til Norge, hvis krigen var slut før skibene var tat i bruk eller hvis saa var skedd med en godtgjørelse for bruken.

Dette tilbud sees at være avvist kategorisk av forsvarsdepartementet — altsaa ogsaa for det tilfælde, at krigen blev slut før fartøiernes fuldførelse. Av de fremkomne opplysninger kan det ikke sees, at saken har været forelagt de militære myndigheter.

Dette forekommer komiteen paafaldende, likesom det er paafaldende, at saken efter de foreliggende dokumenter synes at være avgjort av forsvarsdepartementet alene. Disse opplyser intet om, at der er fattet kongelig resolution i saken.

Komiteen skal gaa over til at behandle de enkelte poster i propositionen:

Tit. 1. Ramsund flaatestation.

I st. prp. nr. 67 har departementet fremsat forslag om fortsat bevilgning paa kr. 670 000,00 til anlag av denne flaatestation. I indst. S. LIV utsatte komiteen behandlingen av denne titel for at ta den i forbindelse med det i proposition nr. 114 fremsatte forslag om yderligere bevilgning i samme øiemed.

Til denne station blev i 1912 og 1914 bevilget ialt kr. 800 000,00, og arbeidene blev sat igang i overensstemmelse med de fastsatte planer.

Imidlertid viste det sig, uttales der i propositionen, at de givne bevilgninger ikke strækker til for at gi flaatestationen det utstyr, som maa kræves, naar den skal kunne løse sin opgave som selvstendig basis for det flaatemateriel, som er tænkt fordelt til Ofoten.

De omkostningsoverlag, som ligger til grund for de tidligere bevilgninger til opplagshavnen, er nu 5 aar gamle og holder derfor ikke paa langt nær stik, og stedets avsides beliggenhet har medført større ekstraomkostninger ved materialanskaffelser og i arbeidspriser end oprindelig forutsat. Der har desuten reist sig krav av forskjellig art efter de sidste aars og særlig denne vinters erfaringer, bl. a. med hensyn til undervandsbaatenes utrustningsforhold. Hertil kommer, at man efter kommanderende admirals forslag har fundet at burde øke lagerpladsen for kul- og oljebeholdningerne i Ramsund, og at spørsmaalet om utdypning av Ramsunds nordre del nu bør løses, da denne foranstaltning er av stor betydning for flaatestationen og de herfra opererende fartøier.

Endvidere har det vist sig nødvendig at planlægge flere boliger for at skaffe plads til undervandsbaatenes besætninger. Sykehus og skolehus maa der ogsaa sørges for. Denne utvidede bebyggelse vil medføre øket grundervhervelse og flere veianlag etc. Radiostation er likeledes projekttert.

Efter at prp. nr. 67 var fremsat, har departementets konsulent ved Ramsunds anlægget indsendt forslag om yderligere foranstaltninger til et beløp av kr. 193 300,00 foruten kr. 175 000,00 til et transportskip og kr. 55 000,00 til radiostation. Departementet har nærmere

utredet de forskjellige poster, hvor der nødvendigjeres en økning av de tidligere foreslaaede bevilgninger. Det gjælder først slippen, som nu foreslaaes indrettet paa at kunne opta fartøier paa op til 800 ton mot oprindelig 300 ton. Dernæst er kraftanlægget planlagt noget større av hensyn til de nyeste undervandsbaaters større akkumulatorbatterier. Paa grund av kraftanlæggets økning maa ogsaa kjeleanlægget utvides. Det ansees videre for ønskelig, at staten sikrer sig eiendomsretten til vandfaldene i Spanbogelven. Endelig har departementet paa foranledning av havnedirektøren fundet at maatte øke overslaget vedkommende utdypningen av Ramsundet.

Bevilgningen til den utdypning foreslaar departementet opført med halvdelen paa marinens og halvdelen paa havnevæsenets budget — kr. 218 000,00 paa hvert.

Hvad det av konsulenten reiste spørsmål om bygning av transportskib m. v. for flatestationen angaar, uttaler departementet, at dette maa sees i forbindelse med planerne for marinens nybygning og optages derfor ikke under nærværende titel. Heller ikke finder departementet det paakrævet at øke radio-stationsanlægget.

I det hele opfører departementet til foranstaltninger ved Ramsund station kr. 220 000,00 utover de kr. 670 000,00, som var foreslaat i prp. nr. 67, altsaa alt ialt skulde det bli kr. 890 000,00 utover de kr. 800 000,00, som oprindelig var beregnet for anlægget av denne station.

Komiteens flertal — formanden, Kragtorp, Ramm, Sparre, Stinessen og Svendsbøe — nærer store betænkeligheter ved at gaa med paa disse stadig økende bevilgningskrav til denne station, uten at man har sikkerhet for at de blir de endelige — dette saa meget mere som man har erfaret at kun ca. 300 000 kroner hittil er anvist til utbetaling av de allerede bevilgede kr. 800 000,00.

I ethvert fald mener man, at bevilgning til det til utdypning av sundet foreslaaede beløp bør utstaa indtil samme sum opføres paa havnebudgettet.

Efter omstændighetene vil man dog foreslaa, at der ogsaa ved denne anledning gives

bevilgning, derved at de i 1914 til forsvarsforanstaltninger i Nordnorge avsatte kr. 300 000,00 tillates anvendt til flatestationen og at restbeløpet kr. 372 000,00 utredes av de i 1912 til flatemateriel bevilgede beløp.

Tit. 2. *Forskjellige anskaffelser til marinen.*

Til de i England bestilte 2 panserskibe og til den i Tyskland bestilte undervandsbaat blev der gjort forskjellige anskaffelser til samlet sum ca. kr. 1 015 000,00. Disse saker kan dels finde anvendelse paa andre fartøier, dels gaa ind i forraadene.

Ved kgl. resolution av 11te december 1914 blev der tillatt anvendt til anskaffelse av transportabelt oljelager for ca. 200 tons brændselolje kr. 70 000,00 (jfr. st. med. nr. 10 for 1914, s. 27).

For det opførte beløp hadde man tænkt sig at faa bygget 2 lægtre à 100 tons. Det viste sig imidlertid av de indkomne anbud paa 2 saadanne lægtre, at man ikke kunde faa dem utført for det til disposition stillede beløp.

Det kunde muligens ha latt sig gjøre at faa bygget en oljelægter paa ca. 200 tons for det opførte beløp. Departementet fandt imidlertid overensstemmende med en uttalelse fra kommanderende admiral, at 2 lægtre à 100 tons vilde være at foretrække for 1 à 200 tons, og at den ene helst burde være paa 150 tons.

Der er bestilt en lægter paa 100 tons for kr. 43 700,00. En 150 tons lægter kan faaes for kr. 58 500,00. Der mangler altsaa kr. 33 000,00 herpaa, hvilket beløp departementet foreslaar bevilget.

Tit. 2 er i henhold hertil i propositionen opført med kr. 1 048 000,00.

Komiteens flertal — forannævnte medlemmer — indstiller efter forelægget.

Tit. 3. *Nybygning for marinen.*

Efter de av departementet i st. prp. nr. 67 og efter nærværende prp. tit. 1 og 2 fremsatte forslag skulde der av de til forskjellige forsvarsforanstaltninger i det hele disponible beløp kr. 23 533 500,00 bli tilovers til egentlig fartøisbygning kr. 12 120 500,00 Komman-

derende admiral har været avæsket uttalelse om, hvorledes dette beløb burde anvendes. Denne uttalelse er saalydende:

»Ved beslutning av 6te juli 1912 bifaldt Stortinget, at sjøforsvaret i hovedtrækkene skulde planlægges overensstemmende med, hvad forsvarsdepartementet herom hadde anført i st. prp. nr. 26—1912:

»som det mobile led i et kyst- og skjær-gaardsforsvar,

med hovedopgave i alt væsentlig som av Norges forsvarskommission i dens uttalelse av 11te oktober 1910 forutsat,

og med en fordeling av flaatens personel og materiel foruten til Hortensavsnittet til Kristiansands-, Bergens-, Trondhjems- og Ofotavsnittet.«

Forsvarskommissionens uttalelse av 11te oktober 1910 var saalydende:

»De viktigste av de oppgaver, som vor flaae — foruten at tjene til opretholdelse av vor nøytralitet — under samvirken med hæren vil faa at løse i tilfælde av en krig, vil være:

1. At vanskeliggjøre eller hindre en blokade av de viktigste indførselsfronter.
2. At hindre landsætning av større troppestyrker samt andre maritime krigsoperationer mot viktigere dele av den norske kyst og herunder blandt andet at delta i forsvaret av Ofotnavsnittet og søke forbindelsen langs kysten av Nordland opretholdt.
3. At beskytte forefaldende troppetranporter paa kysten og løse andre for forsvaret viktige og tilfældige oppgaver.
4. At utføre partielle offensivstøt mot fiendtlig kyst.

For at kunne løse de opstillede oppgaver nogenlunde tilfredsstillende er man skjønsmæssig kommet til det resultat, at man bør søke til enhver tid at ha følgende antal av de forskjellige fartøistyper:

8 pansrede kystforsvarsskibe.

6 jagere.

40 torpedobaater } med fornødne

12 undervandsbaater } moderskibe.

4 kanonbaater eller kanonbevæbnede auxiliærfartøier.

1 hurtiggaaende mineutlægningsfartøi.

Desuten tiltrænges bevæbnede fartøier — i tilfælde auxiliærfartøier — til bevogtning, mineutlægning, mineoprensning av farvand og lignende.

Ældre materiel forutsættes derhos i størst mulig utstrækning anvendt til spesialoppgaver, hvortil det maatte egne sig, saavel i samarbeide med hæren som med flaaen.«

Det er siden Stortinget i 1912 vedtok principperne for planleggelsen av sjøforsvaret ikke indtruffet noget, som ændrer kommanderende admirals opfatning, forsaavidt angaar hovedlinjerne for dette forsvarsanordning. De synsmaater, som forsvarsdepartementet dengang i overensstemmelse med kommanderende admiral anførte som grunnleggende for sjøforsvarets planleggelse, har fremdeles sin gyldighet. Kommanderende admiral skal i saa henseende henvise til sin skrivelse av 30te november 1911, indtat i hemmelig tillæg til st. prp. nr. 26 — 1912, og til st. prp. nr. 26 — 1912.

Erfaringene fra den nu paagaaende krig, avpasset efter vore forhold har, efter hvad kommanderende amiral har kunnet slutte av tilgjengelige opplysninger, vist, at vort sjøforsvar i hovedsaken er planlagt efter de rigtige linjer.

Kommanderende admiral er derfor fremdeles av den opfatning, at hvad vor flaae i høi grad trenger er pansrede artilleriskibe. Vore 4 pansrede kystforsvarsskibe er nu saavidt gamle, at man ikke godt kan regne med dem som fuldt effektive stort længer, og et antal av 4 pansrede artilleriskibe er altfor litet, skal flaaen kunne løse sine oppgaver paa en nogenlunde tilfredsstillende maate. Disse fartøier har mange og viktige oppgaver paa vor lange kyst, som vi kun for enkelte hovedavsnits vedkommende kan overkomme at forsvare ved kystbefæstninger. Og der vil — ikke mindst under en situation som den nuværende, hvor flaatens oppgave er at medvirke til hævdelse av landets nøytralitet — let kunne tænkes tilfælder, hvor det vil være av avgjørende betydning, at man har pansrede artilleriskibe til disposition. Kommanderende admiral mener derfor, at man snaest mulig bør gaa til bygning av mindst 2 pansrede artilleriskibe passende for vore forhold.

Da det imidlertid under de nuværende forhold formentlig vil være vanskelig at faa kontrahert pansrede artilleriskibe, vil kommanderende admiral efter omstændighetene anbefale, at de midler, som er blit ledige, bl. a. ved beslagleggelsen av de i England bestilte 2 pansrede kystforsvarsskibe, disponeres til andet fartøismateriel, som høilig trænges for flaaen. Men kommanderende admirals forutsætning er herunder, at der, saasnant omstændighetene medfører, at pansrede kystforsvarsskibe kan erhverves, gives bevilgning til saadanne fartøier til marinen.

Under henvisning til foranstaaende vil kommanderende admiral anbefale, at det resterende beløb, ca. kr. 12 120 500,00 av de i 1912 og 1914 til forsvarsforanstaltninger av Stortinget bevilgede og avsatte beløb, anvendes til følgende anskaffelser for marinen:

4 større undervandsbaater à ca. 2 mill. kroner	ca. kr. 8 000 000,00
2 større torpedobaater à ca. 800 000,00	1 600 000,00
3 kanonbaater à ca. 500 000,00	1 500 000,00
Flyvemateriel	140 000,00
Minemateriel, resten	880 500,00
	<hr/>
	Sum ca. kr. 12 120 500,00

Departementet slutter sig i alt væsentlig til kommanderende admiral og gir i propositionen side 7—9 endel oplysninger vedkommende de foreslaaede typer av torpedo- og kanonbaater. For undervandsbaaters vedkommende meddeler departementet, at der har været ført forhandlinger med repræsentanter for de firmaer, hvis tilbud kan komme i betragtning.

En undervandsbaat av disse firmaers større type paa ca. 400 tons opdykket vil antagelig komme paa ca. 2 millioner kroner og en baat av den mindre type paa ca. 150 tons opdykket paa ca. 1 million kroner.

Departementet uttaler videre:

»Det har tidligere gjentagende og senest i forbindelse med planerne for forsvar av yttre Kristianiafjord (jfr. st. prp. nr. 67 for 1915 titel 1) været under overveielse at søke tilveiebragt en mindre type av undervandsbaater, beregnet paa mere lokalt forsvar av specielle forsvarsavsnit. Departementet har derfor indhentet tilbud paa bygning av saadanne baater, ved siden av den større type, og efter anbudene skulde man som foran nævnt kunne paaregne at faa bygget en mindre undervandsbaat paa ca. 150 tons for ca. 1 million kroner.

Undervandsbaaten er imidlertid for tiden under rask utvikling, og det ser herunder ut, som om størrelsen stadig øker.

Utviklingen vil derfor sandsynligvis medføre, at kravene med hensyn til disse fartøiers størrelse og militære egenskaper efter hvert vil øke, og at de ældre baater derfor etterhaanden bør overgaa til lokalforsvar.

Departementet finder under disse omstændigheter, at man for tiden bør holde sig til den av kommanderende admiral foreslaaede type, der har et noget større deplacement end marinens nuværende 4 undervandsbaater, og opfører overensstemmende med kommanderende admirals forslag til bygning av 4 større undervandsbaater kr. 8 000 000,00.

Med hensyn til de foreslaaede bevilgninger til flyvemateriel og minemateriel er i propositionen gjort rede for, hvad der er forutsat at skulle indgaa herunder.

I en senere skrivelse av 28de juli iaar til militærkomiteen oversender departementet et forslag om at:

1. Den av Stortinget under 14de mai 1914 fattede beslutning om »Sleipner«s utrangering og salg sættes ut av kraft.
2. Til indredning av »Sleipner« til losjiskib tillates anvendt kr. 21 000,00 av det i st. prp. nr. 114, tit. 3, punkt e (minemateriel) opførte beløp.

Departementet anfører i propositionen, at det er forutsætningen, at det materiel, hvortil bevilgning er foreslaat i nærværende proposition, i størst mulig utstrækning skal bygges inden landet.

Den kommission, der under 20de februar 1915 er nedsat for at utrede denne side av saken, har endnu ikke avgitt indstilling, hvorfor der for nærværende ikke kan gives nogen detaljert redegjørelse for, hvorledes nybygningen vil bli anordnet ved indenlandske verksteder.

For at faa bragt paa det rene, hvorledes bl. a. denne sak nu staar, har komiteen under 4de august tilskrevet forsvarsdepartementet saalydende:

»For at komiteen skal kunne avslutte sit arbeide vil det være ønskelig saasnart som mulig at faa nedennævnte oplysninger.

1. I marinebudgettet iaar har departementet meddelt at det under den nuværende situation har fundet det nødvendig at foreta en midlertidig forandring i marinens øverste styre og at det senere vil fremkomme med forslag for Stortinget til endelig ordning.

Man tillater sig at forespørge om saadant forslag iaar vil fremkomme.

2. Efter departementets anmodning blev en post paa budgettet under tit. 47 — kr. 5 500,00 som løn til en underdirektør ved hovedverftet — utsat, idet forslag om forandring av administrationsordningen var under forberedelse.

Man tillater sig at forespørge om komiteen kan vente noget forslag i denne sak, eller om nævnte post ønskes behandlet iaar.

3. I skrivelse av 7de mai d. a. angaaende bl. a. motorfabrikation paa Horten har departementet foreslaat at dieselmotorerne til de to undervandsbaater, hvortil paabegyndelsesbevilgning ifjor blev git, tillates indkjøpt fra utlandet, og meddelt, at det senere vil komme tilbake til spørsmålet i forbindelse med forslaget om nybygning av fartøier.

I den senere fremkomne proposition nr. 114 for iaar angaaende saadan nybygning sees imidlertid ikke forslaget optat, hvorfor man tillater sig at forespørge om hvad videre kan ventes i denne sak.

4. I st. prp. nr. 67 for iaar meddeler departementet, at det har nedsat en komite for at utrede spørsmålet om hvorledes marinens nybygning fremtidig skal kunne foregaa inden landet og at der saasnart de nødvendige forarbeider er avsluttet vil bli fremsat forslag til nybygningsplan for marinen for den nærmeste fremtid.

Saadant forslag er fremkommet i st. prp. nr. 114 for iaar datert 11te juni d. a., hvor bl. a. er foreslaat bygning av 4 større undervandsbaater, 2 større torpedobaater og 3 kanonbaater. Departementet forutsatte at denne bygning i størst mulig utstrækning skal foregaa inden landet, men tilføier at da den kommission som er nedsat for at utrede denne side av saken endnu ikke har avgitt indstilling kan der endnu ikke gives nogen detaljert redegjørelse for hvorledes nybygningen vil bli anordnet ved indenlandske verksteder.

Man tillater sig at forespørge om der nu kan gives komiteen nærmere opplysninger, særlig om hvor fartøierne tænkes bygget, naar arbeidet kan paabegyndes, leverancetid o. lign. som kan fremme komiteens behandling av saken. Det vil være av betydning for komiteen at faa meddelelse om departementets standpunkt til de indkomne tilbud paa undervandsbaater, som er komiteen oversendt, ledsaget av vedkommende kommissions uttalelse, samt om departementet i tilfælde agter at indkjøpe nogen av disse baater i utlandet.

5. Endelig tør komiteen bede opplyst om noget og i tilfælde hvormeget er anvendt i terminen 1914—1915 av det for denne termin bevilgede beløp, kr. 500 000,00, til paabegyndelse av to undervandsbaater.

Som svar herpaa er 5te august mottat følgende skrivelse:

»I anledning av den ærede militærkomites skrivelse av 4de ds. skal man tillate sig at opplyse:

ad 1. Departementet har ikke fundet at kunne fremsætte for Stortinget noget forslag om endelig ordning av marinens øverste styre, forinden der foreligger indstilling fra den komite, som under 20de februar blev nedsat for at behandle spørsmålet om en omordning av marinens tekniske administration m. v. Den foretagne midlertidige forandring har hittil virket fuldt tilfredsstillende.

ad 2. Da den forannævnte av forsvarsdepartementet nedsatte komite endnu ikke har avgitt sin uttalelse, kan noget forslag ikke nu fremsættes av departementet. Imidlertid vil man anse det ønskelig at ha adgang til at besætte underdirektørposten, hvis dette skulde findes hensigtsmessig eller paakrævet.

ad 3. Departementet har hos firmaet Sulzer, Winterthur, Schweiz bestilt 1 sæt motorer til den første baat, samtidig med at man har sikret sig etterbygningsretten til denne motortype. Antagelig kommer man i den nærmeste fremtid til ogsaa at bestille motorer til baat nr. 2.

ad 4. Den samme komite som skal uttale sig om den tekniske administrationsordning har ogsaa faat i oppdrag at uttale sig om nybygning ved private indenlandske verksteder.

Heller ikke om dette mandats 2det punkt har komiteen endnu avgitt uttalelse.

Som bekjendt er det en travl tid for skibsbyggerierne for tiden, men man har dog haab om at de ogsaa vil kunne overta bygning for marinen.

Undervandsbaatene vil fremby den største vanskelighet, men departementet er bekjendt med, at der er private verksteder, som er sterkt interessert for saken.

Med hensyn til komiteens ønske om at kjende departementets standpunkt til de indkomne tilbud paa undervandsbaater skal opplyses, at der har paagaat forhandlinger med firmaene Electric Boat Co. og Vickers, som har slaat sig sammen med hensyn til eventuel bygning av undervandsbaater for Norge og overdragelse av retten til etterbygning av saadanne her i landet.

Kontraktdokumenter for etterbygningsret er under utarbeidelse og ventes mottatt i den nærmeste fremtid.

Hvorvidt der bør bli tale om at indkjøpe baater fra utlandet vil avhænge av hvorledes de norske verksteder vil stille sig.

ad 5. Av det bevilgede beløp paa kr. 500 000,00 til paabegyndelse av 2 undervandsbaater er endnu saagodtsom intet anvendt. Et større beløp vil medgaa til betaling for etterbygningsret, naar departementet om ikke saa lang tid antar at faa kontrakten avsluttet. Der vil da ogsaa straks bli større utbetalinger til materialer, hvorpaa der er indhentet tilbud.

Departementet har i propositionen gjort uttrykkelig opmerksom paa, at de opførte priser for de foreslaaede fartøier kun maa betragtes som tilnærmelsesvis rigtige, da det under de nuværende forhold er ugjærlig at kalkulere rigtig, saa meget mere som fartøierne forutsættes bygget ved private verksteder.

Hvad personellet for det foreslaaede nye materiel angaar, er der oversendt med propositionen oplysninger herom, likesom en tabel er indtat i selve propositionen.

Opgaven er utarbeidet under konferance med kommanderende admiral og maa kun betragtes som en foreløbig oversigt. Nøiagtige opgaver vil bli fremlagt i forbindelse med det forslag til ny organisation for marinen, som senere vil bli utarbeidet paa grundlag av de erfaringer, som vindes under den nuværende situation.

Det er mulig at man vil kunne klare sig i noget større utstrækning end i opgaven forutsat med nationalt og vernepliktig personel, hvorved utgiften til faste lønninger vil reduceres endel.

Utgiften til faste lønninger er beregnet til:
Pr. undervandsbaat med reserve-

besætning	ca. kr. 33 750,00
» torpedobaat	- » 22 350,00
» kanonbaat	- » 21 800,00
» flyvegruppe (2 apparater) - »	4 900,00

Komiteens flertal — forannævnte 6 medlemmer — vil uttale:

Det av departementet her behandlede nybygningsspørsmål for flaaen kan ikke siges forberedt for avgjørelse nu.

Som man vil se har departementet hvad undervandsbaater angaar omtalt en større og en mindre type — den førstnævnte av et deplacement opdykket paa ca. 400 ton til en pris av ca. 2 millioner, den mindre paa ca. 150 til ca. 1 million — foruten vore nuværende paa 200—250 ton.

Kommanderende admiral foreslaar bygget 4 baater av den større type, uten nærmere begrundelse av valget. Fra de myndigheter forøvrig, der vanligvis uttaler sig om den slags spørsmål, foreligger ingen uttalelse. Chefen for undervandsbaatsavdelingen og cheferne for de 4 undervandsbaater sees ifjor at ha uttalt sig for fortsat anskaffelse av den nu havendes type,

muligens ca. 50 ton større. Departementet slutter sig til kommanderende admiral uten anden begrundelse end den, at undervandsbaaten fortiden er under rask utvikling, at det ser ut som om størrelsen stadig øker og at utviklingen derfor sandsynligvis vil medføre at kravene med hensyn til disse fartøiers størrelse og militære egenskaper etterhvert vil øke.

Dette synes en svak begrundelse for at gaa over til en ny type av undervandsbaater, der er saapas større og dyrere end vore nuværende, og hertil binde saa betydelige beløp (8 millioner). Hvad der her maa være det avgjørende kan ikke være om størrelsen av undervandsbaater i andre mariner og under andre forhold økes, men om kravene til den rolle, de har at spille i vort Skjærgaardsforsvar, medfører øket størrelse. Ser man hen til hovedtrækkene i den gjældende flaaeplan og den rolle sjøforsvaret her er tildelt (kfr. kom. adm. ovenciterte skrivelse) forekommer det uvist om ikke baater av en mindre type — og som saaledes kan anskaffes i større antal — kan magte iethvertfald flere av opgaverne.

Komiteen vil ikke prøve at avgjøre dette spørsmål, men kun fæste opmerksomheten ved at saken ikke i propositionen paa langt nær er saaledes belyst at den skulde være moden til avgjørelse.

Dertil kommer spørsmålet om hvor og hvorledes fartøierne skal bygges og det sees da at dette endnu er helt paa det uvisse, ikke alene for undervandsbaatene, men ogsaa for de foreslaaede kanon- og torpedobaaters vedkommende.

Som man vil se, er der om dette spørsmål i propositionen kun oplyst, at det er departementets forutsætning at det foreslaaede fartøismateriel i størst mulig utstrækning skal bygges inden landet.

Det vil av den ovenfor indtagne skriftveksling mellem komiteen og departementet sees, at dette som svar paa komiteens forespørsel kun nævner, at der er haab om at norske verksteder vil overta bygning for marinen og at flere av disse har interesse for saken o. s. v. Men nogetsomhelst sikkert foreligger ikke og selv for de 2 baater, hvor-

til bevilgning blev git for over et aar siden, foreligger endnu ikke planer, og bevilgningen er urørt.

Efter dette maa det hele nybygnings-spørsmål siges endnu ikke paa langt nær at være kommet ut over forberedelsesstadiet og end mindre modent til avgjørelse av Stortinget. Og under ordinære forhold maatte komiteen ha foreslaaet al nybygning utsat, indtil fuldstændige planer forelaa.

Under de nuværende forhold, da det gjælder saa hurtig som mulig at styrke det flytende materiel inden sjøforsvaret og i dette øiemed at paabegynde anvendelsen av de allerede for lang tid siden bevilgede midler, finder man imidlertid at burde foreslaa, at administrationen gives en mere utstrakt bemyndigelse end der under andre forhold burde være tale om, saaledes at den, om nødvendig, inden Stortinget paany er traadt sammen, kan iverksætte, hvad der maatte være paakrævet for at forsinkelse ikke skal indtræde. Komiteens flertal vil derfor foreslaa at regjeringen anmodes om, saasnart saken foreligger fuldt utredet, paany at forelægge den for Stortinget, men at regjeringen indtil saa kan ske, bemyndiges til at iverksætte anskaffelser av flaaemateriel m. m. i den utstrækning, som er nødvendig for at forsinkelse ikke skal indtræde.

Det vil av departementets svarskrivelse paa komiteens forespørsel av 4de ds. sees, at departementet har bestilt i utlandet motorene til den ene av de to undervandsbaater, hvortil paabegyndelsesbevilgning ifjor blev git og antagelig ogsaa vil bestille for den anden.

Komiteen vil ikke undlate at gjøre opmerksom paa, at dette vistnok ikke stemmer med Stortingets forutsætning for bevilgningen ifjor, idet forutsætningen var, at baatene i sin helhet skulde bygges paa Horten og bevilgning samtidig blev git til motorverksted sammesteds.

Man vil imidlertid efter omstændighetene ikke motsætte sig at der gaaes frem som av departementet antydte. Man ser heri en bekræftelse paa, hvad et mindretal i komiteen ifjor anførte i indstillingen og som av komiteens formand i Stortinget blev fremhævet angaaende denne sak.

Hvad angaar departementets foranstaaende forslag om indredning av kanonbaaten »Sleipner« til losjiskib, indstiller komiteen efter forelægget.

Hvad angaar den i ovenstaaende skriftveksling mellem komiteen og departementet nævnte utsatte post under marinebudgetet — kr. 5500,00 som løn til en underdirektør ved hovedverftet — vil komiteen under henvisning til, hvad der av departementet er uttalt, foreslaa, at beløpet bevilges som tillæg til bevilgning paa marinebudgettet kap. 1, tit. 47.

Det er da forutsætningen, at departementet er bemyndiget til at anvende beløpet enten til besættelse av nævnte stilling eller til midlertidig arbeidshjælp indtil administrationsordningen er fastslaaet.

Komiteens medlem Sparre ønsker uttalt, at han finder det meget tvilsomt, om forsvarets interesser er fremmet ved forsvarsdepartementets avvisning av det engelske tilbud om tilbakelevering av de to kystforsvarsskibe ved krigens slutning.

Den nærmeste tid efter fredsslutningen kan bli en vanskelig tid, og vi kan da komme til haardt at trænge den styrkelse av sjøforsvaret, som besiddelsen av de to skibe vilde ha tilført os.

En forutsætning for en avgjørelse, som den av forsvarsdepartementet trufne, maatte ha været, at man hadde nogen vishet for paa anden maate, hurtig og effektivt at kunne anvende de frigjorte beløp for sjøforsvaret. Men saa kan neppe ha været tilfælde, efter hvad der fremgaar av den foreliggende proposition. Det sees av denne, at endnu — efter mer end et halvt aars forløp — er ikke selv forberedelserne til anvendelsen av beløpet paa langt nær avsluttet.

De øvrige medlemmer av flertallet er i det væsentlig enig i, hvad Sparre foran har anført.

Komiteens medlem Mjøen er i alt væsentlig enig i flertallets bemerkninger, men finder, at disse nærmest gaar i retning av, at den foreslaaede nybygning burde utstaa.

Det sees, at kommanderende admiral hæveder, at vi saasnt som mulig bør anskaffe panserskibe. Dette mindretal er enig i den opfatning, som faar sit uttryk i propositionen deri, at den væsentlige del av det ved de bestilte krigsskibes beslaglæggelse frigjorte beløp nu foreslaaes anvendt til undervandsbaater, og anser det utelukket, at der kan være tanke om at gjenopta forhandlinger om — efter krigens slut — at faa overlatt av England de to bestilte panserskibe, eller om nu at anskaffe saadanne.

Paa grund av den rivende utvikling, hvorunder typerne for undervandsbaater befinner sig — hvilket ogsaa departementet sterkt fremhæver — finder dette mindretal det ikke formaalstjenlig nu at gaa til bevilgning av store beløp til nybygning av undervandsbaater, saa meget mere som disse ikke kan bli færdige og komme os til nytte under den nuværende krig.

Særlig paa dette omraade vil krigen gi erfaringer — før sjøforsvaret i sin helhet og for undervandsbaatene i særdeleshet — hvorfor vi ved nu at bygge vil risikere meget snart at maatte kassere dem igjen som forældede.

Paa marinebudgettet er iaar bevilget til nybygning kr. 1 300 000,00 og til krigsfartøier kr. 1 095 000,00. Der foreligger ikke opplysning om, at marinens verft greier mere, men derimot er der en bevilgning fra terminen 1914—15 paa kr. 500 000,00 til paabegyndelse av to undervandsbaater, hvorav intet er brukt.

Dette mindretal vil stemme for flertallets indstilling i alle poster undtagen posterne om nybygning. Da marinens verft neppe kan fullføre mere end det allerede har bevilgning til, da det endvidere opplyses at være liten utsigt til nu at faa bygget paa norske verksteder, men derimot alt peker hen paa, at der tænkes gjort indkjøp fra et amerikansk firma, med hvilket der allerede er ført forhandlinger om kontrakter, forbeholder dette mindretal sig at opta forslag om, at den væsentlige del av det ved de bestilte krigsskibes beslaglæggelse frigjorte beløp for tiden ikke anvendes, altsaa, at posterne om nybygning utstaar.

Komiteens medlem Gausdal foreslaar, at heromhandlede beløp inddrages i statskassen.

I henhold til foranstaaende indstiller komiteen til Stortinget at fatte saadan

beslutning:

I.

Stortinget samtykker i:

- a. At der av det av Stortinget under 6te juli 1912 bevilgede beløp — kr. 16,2 mill. — til anskaffelse av to kystforsvarsskibe og en undervandsbaat — anvendes:

Til forskjellige anskaffelser .	kr. 1 048 000,00
- Indredning av kanonbaat	
Sleipner som logiskib . . .	- 21 000,00
- Ramsund flaatestation . . .	- 372 000,00

Tilsammen . . . kr. 1 441 000,00

II.

Regjeringen anmodes om for Stortinget at fremlægge forslag til anvendelse av restbeløpet — kr. 14 759 000,00 — til nybygning m. v. for flaaen.

Indtil saa kan ske, bemyndiges regjeringen til at iverksætte nybygning av krigsskibe og anskaffelse av minemateriel og flyvemateriel for flaaen i den utstrækning, som maatte findes paakrævet inden beløpets ramme.

III.

Den av Stortinget under 14de mai 1914 fattede beslutning om »Sleipners« utrangering sættes ut av kraft.

IV.

Som tillæg til bevilgning for terminen 1915—1916 paa marinebudgettets kap. 1, tit. 47, bevilges kr. 5 500,00.

V.

Stortinget samtykker i, at restbeløpet — kr. 300 000,00 — av det av Stortinget under 4de juli 1914 avsatte beløp til forsvarsforanstaltninger i Nord-Norge anvendes til Ramsund flaatestation.

Kristiania i militærkomiteen den 6te august 1915.

Ivar Aavatsmark, C. Sparre, L. Kragtorp,
formand. ordfører. sekretær.